

Beretning nr. 8. Beretning afgivet af Tilsynet i henhold til grundlovens § 71 den 29. september 2006

Beretning

om

tilsynets virksomhed i folketingsåret 2005-06

1. Indledning

2. Konkrete sager

3. Henvendelser og spørgsmål til ministre og andre

3.1. Unges klager over en tvangsforanstaltning

3.2. Psykiatriske patienters ret til udgang

3.3. Tvangsfjernelse af asylansøgere børn

4. Opfølgning på årsberetninger fra de lokale psykiatriske patientklagenævn for 2005

4.1. Særlig opfølgning på udvalgte årsberetninger fra de lokale psykiatriske patientklagenævn for 2004

5. Besøg på psykiatriske afdelinger m.v.

5.1. Besøg på 5 psykiatriske afdelinger i de 5 kommende regioner

6. Opfølgning på tidligere besøg på psykiatriske afdelinger m.v.

7. Besøg på institutioner for tvangsanbragte børn

7.1. Helsingør Lokalcenters ungeafdeling på Antonius Hus

7.2. Solhaven

8. Studierejse

9. Møder

9.1. Møde med Folketingets Ombudsmand

9.2. Møde med andre folketingsudvalg

10. Deltagelse i konferencer m.v.

11. Information om tilsynets arbejde

§ 71-tilsynets virksomhed

1. Det retlige grundlag

§ 71-tilsynet er udtrykkeligt nævnt i grundloven.

Grundlovens § 71, stk. 6 og 7, har følgende ordlyd:

»Stk. 6. Uden for strafferetsplejen skal lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov.

Stk. 7. Behandlingen af de i stk. 6 nævnte personer undergives et af Folketinget valgt tilsyn, hvortil de pågældende skal have adgang til at rette henvendelse.«

Bestemmelserne er baggrunden for, at man taler om Tilsynet i henhold til grundlovens § 71 eller i daglig tale § 71-tilsynet.

§ 71-tilsynet består af 9 medlemmer.

2. Opgaver

Med hensyn til sine opgaver adskiller § 71-tilsynet sig fra Folketingets øvrige udvalg. På sine møder behandler tilsynet en række generelle og konkrete sager. Derimod bliver lov- og beslutningsforslag ikke henvist til behandling i tilsynet.

Tilsynet modtager et meget stort antal henvendelser fra og om enkeltpersoner, som administrativt er berøvet deres frihed. En del af disse henvendelser vedrører spørgsmål, som ligger uden for tilsynets kompetence, herunder spørgsmål om lovligheden af selve frihedsberøvelsen. Andre sager finder tilsynet det mest hensigtsmæssigt at henvise eller videresende til de administrative klage- eller tilsynsmyndigheder på det pågældende retsområde. Tilbage er et antal sager vedrørende selve behandlingen under frihedsberøvelsen. Tilsynet behandler disse sager, som bl.a. giver anledning til besøg på psykiatriske afdelinger.

§ 71-tilsynet besøger som nævnt bl.a. psykiatriske afdelinger. Besøgene, der kan være enten anmeldte eller uanmeldte, er et meget væsentligt element i tilsynsvirksomheden. Som led i de almindelige bestræbelser på at følge med i, hvad der sker i amter og kommuner på tilsynets områder, kan tilsynet også besøge væresteder, skoler m.v.

Ud over sine ordinære møder holder § 71-tilsynet også møder med foreninger m.v. Foreningerne kan bl.a. være med til at belyse, hvad der, set fra henholdsvis patienternes, de ældres, de pårørendes og personalets synsvinkel, giver anledning til problemer på tilsynets områder.

§ 71-tilsynet deltager desuden i konferencer m.v., som angår emner inden for tilsynets sagsområder.

De generelle og konkrete sager giver sammen med besøgene, møderne og konferencerne bl.a. anledning til, at tilsynet retter henvendelse til og stiller spørgsmål til ministre og andre.

3. Udtalelser

§ 71-tilsynet kommer med sin vurdering af forhold, der vedrører behandlingen af administrativt frihedsberøvede. F.eks. kan tilsynet udtale kritik og komme med anbefalinger og henstillinger. Typisk sker det enten i forbindelse med behandlingen af en konkret sag eller på baggrund af besøg på en institution, hvor der er administrativt frihedsberøvede personer.

§ 71-tilsynet kan derimod ikke træffe afgørelser i konkrete sager, behandle en klage eller tage stilling til, om en beslutning om administrativ frihedsberøvelse er rigtig eller forkert.

4. Sammenfatning

§ 71-tilsynet er nedsat i henhold til grundloven for at føre tilsyn med behandlingen af de personer, som administrativt er berøvet deres frihed.

§ 71-tilsynet bestræber sig i hele sin virksomhed på at føre dette tilsyn på en sådan måde, at behandlingen – i vid forstand – af de administrativt frihedsberøvede personer til stadighed forbedres på såvel det konkrete som på det generelle plan.

1. Indledning

Tilsynet har i løbet af folketingsåret 2005-06 holdt 8 møder.

Tilsynets arbejde har i år været præget af, at forslaget om en revision af psykiatriloven blev behandlet i Folketinget.

I den forbindelse tog tilsynet på en tur rundt i de kommende fem regioner. Målet var at besøge en psykiatrisk afdeling i hver region for at drøfte forslaget til en revision af psykiatriloven med både personale og patienter. Resultatet kan ses i beretningen.

Tilsynet har derfor ikke på vanlig vis været på tilsynsbesøg på de psykiatriske afdelinger i år.

Efter debatten om psykiatriloven besluttede tilsynet endvidere at se nærmere på andre behandlingsmetoder inden for psykiatrien. Tilsynet tog derfor i begyndelsen af september måned til Lapland for at høre nærmere om Open Dialogue in Psychosis.

Tilsynet har i år været på sit første egentlige tilsynsbesøg på en institution for tvangsanbragte børn – Helsingør Lokalcenter.

I foråret var der endvidere særlig fokus på forholdene for asylbørn på asylcentre, herunder også de asylbørn, der er tvangsfjernet fra forældre, der opholder sig på et asylcenter. Tilsynets mente i den forbindelse, at der var behov for en afklaring af tilsynets kompetence over for asylbørn, der er tvangsfjernet fra forældrene. På baggrund af svar fra socialministeren har tilsynet konkluderet, at disse børn også er omfattet af tilsynets forpligtelser. Tilsynets indsats på dette område drøftes i det kommende folketingsår.

Tilsynet har bl.a. holdt møde med Folketingets Ombudsmand og deltaget i mødet om anvendelsen af ambulans tvang, som Folketingets Sundhedsudvalg holdt med brugere, pårørende og behandlere inden for psykiatrien. Tilsynet har endvidere haft lejlighed til at deltage i konferencer m.v.

De generelle og konkrete sager, der løbende har været i tilsynet, har sammen med besøgene, møderne og konferencerne givet anledning til, at tilsynet har rettet henvendelse og stillet spørgsmål til bl.a. indenrigs- og sundhedsministeren, justitsministeren og forskellige amtskommuner og kommuner.

2. Konkrete sager

Tilsynet har i løbet af folketingsåret modtaget henvendelser fra og om enkeltpersoner, der administrativt er berøvet deres frihed. En del af disse henvendelser vedrørte spørgsmål, som ligger uden for tilsynets kompetence, herunder spørgsmål om lovligheden af selve frihedsberøvelsen. Andre sager har tilsynet fundet det mest hensigtsmæssigt at henvise eller videresende til de administrative klage- eller tilsynsmyndigheder på det pågældende retsområde. Tilbage er et antal sager vedrørende selve behandlingen under frihedsberøvelsen. Tilsynet har behandlet disse sager.

3. Henvendelser og spørgsmål til ministre og andre

3.1. Tilsynet har bl.a. stillet følgende spørgsmål om unges klager over tvangsforanstaltninger til indenrigs- og sundhedsministeren:

»Ministeren bedes redegøre for reglerne, når en ung mellem 15 og 17 år ønsker at klage over en tvangsforanstaltning under en indlæggelse på en ungdomspsykiatrisk afdeling og forældrene modsætter sig. Hvad er endvidere patientrådgiverens rolle i den situation, hvor den unge ønsker at klage, men forældrene siger nej? Hvordan forholder det sig, hvis barnet er under 15 år?«, jf. spm. 2.

Indenrigs- og sundhedsministeren har i den forbindelse svaret:

»Jeg kan oplyse, at psykiatriloven også gælder for mindreårige. Når der er truffet beslutning om anvendelse af tvang over for børn og unge, fordi de opfylder lovens betingelser, så finder psykiatriloven anvendelse. Det vil sige, at disse personer nyder samme beskyttelse som alle andre patienter i den situation, herunder f.eks. bistand fra en patientrådgiver i forbindelse med iværksættelse af klagesager. I den forbindelse fremgår det af psykiatrilovens § 35, at sygehusmyndigheden efter anmodning fra patienten eller patientrådgiveren skal indbringe klager over tvangsansvendelse for det lokale psykiatriske patientklagenævn.«, jf. svar på spm. 2.

3.2 Tilsynet har endvidere stillet følgende spørgsmål om psykiatriske patienters ret til udgang til indenrigs- og sundhedsministeren:

»Er det i overensstemmelse med regler og praksis, at en tvangstilbageholdt psykiatrisk patient, der har en times udgang om dagen, kan få

frataget denne udgang, fordi patienten f.eks. ikke vil tage medicin?«, jf. spm. 4.

Indenrigs- og sundhedsministeren har i den forbindelse svaret:

»Jeg mener ikke, der er et entydigt svar på dette spørgsmål, som derfor må bero på en konkret vurdering. Hvis det handler om, at den ene times udgang om dagen bliver frataget patienten som et element af straf, er det ulovligt.«, jf. svar på spm. 4.

3.3. Tilsynet har endvidere anmodet socialministeren om at vurdere tilsynets kompetence i sager om tvangsfjernelse af asylansøgere børn., jf. spm. 12.

Socialministeren har i den forbindelse svaret:

»Asylansøgere hører under udlændingemyndighedernes område. Den generelle tilsynsforpligtelse i lov om social service §§ 6 og 33 omfatter dog alle børn, der opholder sig i kommunen uanset baggrunden for opholdet.

Som beskrevet hører asylbørn under udlændingemyndighedernes ansvar, og det er som udgangspunkt deres hjælpeforanstaltninger og deres lovgivning, der finder anvendelse. Principperne og foranstaltningerne i lov om social service udgør et supplerende grundlag for hjælp, som udlændingemyndighederne og kommunerne anvender i forhold til børn med behov for særlig støtte.

I praksis betyder dette, at reglerne om særlig støtte i lov om social service finder anvendelse på samme vis som for andre børn med behov for særlig støtte, også i forhold til anbringelser uden for hjemmet. Det betyder bl.a., at den anbringende kommune fører tilsyn under anbringelsen, det almindelige klagesystem finder anvendelse, og at børnene som udgangspunkt modtager de samme ydelser som andre anbragte børn.

Udlændingestyrelsen afholder udgifterne til de konkrete hjælpeforanstaltninger, og omfanget af hjælp reguleres dermed af udlændingeloven. Udlændingestyrelsen lægger sig i praksis normalt op ad kommunernes vurdering vedrørende behovet for hjælp.

Kommunen skal i samarbejde med udlændingemyndighederne sørge for, at der er samvær med forældrene. Forældrene vil normalt kunne forlade asylcentrene. Alternativt vil samvær kunne finde sted på asylcentrene.

I forbindelse med anbringelsen skal kommunen sikre, at børnene fortsat er i stand til at tale med deres forældre på et fælles sprog. Dette kan tilgodeses på flere forskellige måder, bl.a. via hyppigt samvær med forældrene, anbringelse sammen med søskende, anbringelse hos en familie, der taler barnets modersmål, ved at tilbyde en støtteperson med samme etniske baggrund el.lign. Derudover er det muligt at tilbyde modersmålsundervisning, i det omfang det skønnes nødvendigt. Det vil i givet fald være Udlændingestyrelsen, som betaler for denne modersmålsundervisning.«, jf. svar på spm. 4.

4. Opfølgning på årsberetninger fra de lokale psykiatriske patientklagenævn for 2005

Det følger af lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien § 39, stk. 1, at de lokale psykiatriske patientklagenævn hvert år skal offentliggøre en beretning om deres virksomhed. Det følger samtidig af forarbejderne til den seneste ændring af loven, at det forudsættes, at bl.a. § 71-tilsynet bliver gjort bekendt med årsberetningerne.

Tilsynet har igen i år drøftet årsberetningerne. Det har givet anledning til, at tilsynet den 8. september 2006 skrev følgende til samtlige lokale psykiatriske patientklagenævn:

»Folketingets § 71-tilsyn har på sine to seneste møder drøftet de lokale psykiatriske patientklagenævns årsberetninger.

§ 71-tilsynet ser årsberetningerne som en vigtig og meget brugbar information for tilsynet i arbejdet på psykiatriområdet. Tilsynet har i den forbindelse bemærket, at der er en del variationer i omgørelsesprocenterne i de enkelte årsberetninger. I den forbindelse vil tilsynet gerne høre, om der hos de enkelte nævn er en særlig procedure, der følger op på større variationer i omgørelsesprocenten og hvilke kriterier, der i den forbindelse lægges til grund for, at en sådan procedure sættes i gang.«

Opfølgningen vil fremgå af tilsynets næste beretning.

Brevet er omdelt på alm. del – bilag 204.

4.1 Særlig opfølgning på udvalgte årsberetninger fra de lokale psykiatriske patientklagenævn for 2004

Som nævnt i tilsynets årsberetning for folketingsåret 2004-05 så tilsynet på problemstillin-

ger vedrørende fremmødeprocenten for patientrådgivere ved enkelte af nævnene.

Frederiksborg Statsamt har i sin redegørelse til tilsynet af 17. marts 2006 bl.a. oplyst, »at patientrådgivernes mødedeltagelse er væsentligt forbedret i 2006, idet der i 17 ud af 22 afholdte møder har deltaget en patientrådgiver i første del af 2006.«

Redegørelsen er omdelt på alm. del – bilag 100.

Århus Statsamt har på tilsvarende vis i sin redegørelse til tilsynet af 7. april 2006 oplyst, at fremmødeprocenten for patientrådgivere i møder ved patientklagenævnet vedrørende sager fra Silkeborg psykiatriske afdeling i 2005 blev på 83 pct. i forhold til 20 pct. i 2004.

Redegørelsen er omdelt på alm. del – bilag 105.

§ 71-tilsynet har taget begge redegørelser til efterretning.

5. Besøg på psykiatriske afdelinger m.v.

5.1. Besøg på 5 psykiatriske afdelinger i de 5 kommende regioner

I forbindelse med, at regeringen i november 2005 sendte forslaget om en revision af psykiatriloven i høring besluttede tilsynet, der også har en del af partiernes psykiatriordførere som medlemmer, at tage en tur rundt på landets psykiatriske afdelinger for især at drøfte det nye tiltag at indføre tvungen opfølgning med såvel personale som patienter på afdelingerne.

Tvungen opfølgning vil i den forbindelse sige, at det skal, når bestemte kriterier er opfyldt, være muligt at bringe en psykiatrisk patient, der er udskrevet, men i medicinsk behandling, ind på den psykiatriske afdeling med tvang for at give medicinen med tvang for bl.a. at undgå risikoen for tilbagefald for patienten.

Tilsynet besøgte den 13. januar 2006 Rigshospitalets Psykiatriske Klinik, Psykiatrisk Center Midt, Oringe og Psykiatrisk Afdeling P Universitetsafdelingen Odense og fik her et indblik i personalets holdninger til det fremlagte psykiatrilovforslag og fik endvidere lejlighed til at tale med patienterne.

Den 26. februar 2006 besøgte tilsynet endvidere Psykiatrisk Hospital Århus og Aalborg Psykiatriske Sygehus Afdeling Syd og drøftede samme problemstillinger.

Referaterne fra besøgene kan læses på § 71-tilsynet alm. del – bilag 94 og 135.

6. Opfølgning på tidligere besøg på psykiatriske afdelinger m.v.

Det er tilsynets praksis, at der et års tid efter et tilsynsbesøg følges op på den rapport, som besøget mandede ud i, med forskellige spørgsmål til den ansvarlige myndighed.

Således har tilsynet fulgt op på sit uanmeldte tilsynsbesøg på Frederiksberg Hospitals Psykiatriske Afdeling den 1. april 2005. Tilsynet havde her spurgt om frivilligt indlagte patienters mulighed for at komme på og gå fra en lukket psykiatrisk afdeling. H:S svarede 29. september 2005. Opfølgningen gav ikke anledning til bemærkninger fra tilsynets side.

Redegørelsen kan læses på alm. del – bilag 6.

7. Besøg på institutioner for tvangsanbragte børn

7.1 Helsingør Lokalcenters ungeafdeling på Antonius Hus

Den 20. juni 2006 aflagde § 71-tilsynet et anmeldt tilsynsbesøg på Helsingør Lokalcenters ungeafdeling i Antonius Hus. Formålet med besøget var at se på forholdene for tvangsanbragte børn på lokalcenteret.

Under besøget foretog tilsynet en rundgang på centeret, herunder udearealerne. Der var efterfølgende møde med ledelsen på centeret. Tilsynet konkluderede efter besøget:

»Efter tilsynets opfattelse er de fysiske rammer og forholdene i øvrigt på lokalcenteret meget gode og tidssvarende.

I den forbindelse finder tilsynet det især særdeles positivt,

- at der også via rammerne vises respekt for børnenes/de unges privatliv, hvor børnene/de unge selv bestemmer indretningen af deres værelser, og værelset respekteres som den enkeltes private enhed, hvor der ikke er adgang uden tilladelse fra barnet/den unge,
- at rammerne fremstår så hjemlige, som det er muligt, med et køkkenalrum pyntet med børnenes tegninger og billeder på væggene i afsnittet, hvor børnene og de unge bor, af børnene/de unge med minder fra ferie og fødselsdage.

Tilsynet finder det endvidere positivt med den frie adgang til såvel internet og telefon, herunder brugen af egen mobiltelefon.

Tilsynet finder, at den indsats over for børnene, som afspejles i de ovenfor beskrevne aktiviteter og måden, hvorpå de bliver gennemført, er særdeles positive. Efter tilsynets opfattelse skaber det en tillidsfuld og tryk atmosfære omkring børnene og de unge, der er anbragt på lokalcenteret.

Tilsynet finder det endvidere positivt, at lokalcenteret lægger så stor vægt på at opnå et godt samarbejde med forældrene til de anbragte børn og unge.

Tilsynet finder det positivt, at det, hvis der er brug for det, er muligt for forældre og barn/den unge at være sammen et neutralt sted på kommunens samværsafdeling.

Til Helsingør Kommunes bemærkninger om terrænfrihed skal tilsynet blot understrege, at tilsynet under besøget havde en klar opfattelse af, at børnene/de unge kunne færdes frit også uden for lokalcenterets område i det omfang deres alder og modenhed nu engang gjorde det muligt.

Tilsynet finder det positivt, at kommunen lægger afgørende vægt på, at de anbragte børn/unge bevarer kontakten med en så stor del af deres netværk, som det er muligt under selve anbringelsen.

Tilsynet finder det vigtigt, at såvel forældre som de unge, der er tvanganbragt, orienteres om deres rettigheder og klagemuligheder såvel i forbindelse med anbringelsen som under selve anbringelsen.«

Hele rapporten kan læses på alm. del – bilag 186.

7.2. Solhaven

§ 71-tilsynet havde planlagt et besøg på institutionen Solhaven i Farsø den 21. september 2006. Besøget blev udskudt.

8. Studierejse

Den 5. og 6. september 2006 tog § 71-tilsynet på studietur til Lapland i Finland for at høre nærmere om åben dialog i en psykose, som de på den psykiatriske afdeling i Keropudas i Vestlapland har udviklet gennem de sidste 20 år. Referatet fra studieturen vil blive godkendt i den kommende samling og vil blive omtalt i tilsynets næste årsberetning

Men efter besøget kunne tilsynet allerede konkludere, at et mønstersystem kunne bestå i:

- at enhver med en psykose i løbet af 24 timer kan komme i behandling,
- at familie og netværk involveres mest muligt i behandlingen, selvfølgelig med den syges billighed,
- at behandlerne er de samme, uanset om patienten er hjemme eller indlagt,
- at alle former for tvang begrænses mest muligt til fordel for omsorg og samtale,
- at alle behandlere forpligtes til eksplicit at forklare, hvad de gør, og hvorfor der f.eks. gives en bestemt medicin eller bruges tvang,
- at behandlerteamet i forhold til psykisk syge udvides med flere faggrupper, herunder psykologer, og
- at personalet løbende uddannes, således at alle efterhånden får suppleret deres kvalifikationer med en terapeutuddannelse.

9. Møder

9.1 Folketingets Ombudsmand

Tilsynet holdt den 23. november 2005 møde med Folketingets Ombudsmand.

På mødet drøftede tilsynet og Folketingets Ombudsmand erfaringerne fra Folketingets Ombudsmands inspektioner af psykiatriske afdelinger i relation til den forestående revision af psykiatriloven. Der var endvidere en gensidig orientering om Folketingets Ombudsmands og tilsynets arbejde i det kommende år.

9.2 Møder med andre Folketingsudvalg

Tilsynet deltog den 25. januar 2006 i Folketingets Sundhedsudvalgs møde med brugere, pårørende og behandlere om anvendelsen af ambulans tvang inden for psykiatrien. Den 8. februar 2006 deltog tilsynet i Folketingets Retsudvalgs møde med Institut for Menneskerettigheder om instituttets Statusrapport 2005 om Menneskeret i Danmark.

10. Deltagelse i konferencer m.v.

Tilsynet blev inviteret til Amtrådsforeningens konference om tvang i psykiatrien – hvordan går det? – resultaterne af gennembrudsprojektet den 12. januar 2006. Tilsynet blev endvidere inviteret til Amtrådsforeningens konference den 28. marts 2006 om psykiatrisk forskning – status og fremtid.

11. Information om tilsynets arbejde

I det forløbne folketingsår har tilsynet vanen tro udsendt en folder om årets arbejde i tilsynet med henblik på at udbrede kendskabet til hele sin virksomhed til en bredere kreds af offentlige myndigheder, personale og – ikke mindst – patienter.

Målet er, at folderen skal medvirke til en positiv udvikling, således at administrativt frihedsberøvede personer, hvor de end befinder sig, bliver tilbudt nogle forhold, som samfundet kan være bekendt.

Folderen blev oprindelig udsendt til ca. 350 forskellige myndigheder, organisationer, foreninger m.v. Efterfølgende er folderen udsendt enten efter anmodning eller i forbindelse med besvarelse af henvendelser.

Den særlige pjece om tilsynet, der nærmere beskriver tilsynets opgaver efter grundloven, udsendes enten efter anmodning fra f.eks. psykiatriske afdelinger eller uddannelsessteder eller i forbindelse med besvarelse af henvendelser.

Tilsynets offentlige dokumenter kan endvidere findes på Folketingets hjemmeside www.folketinget.dk.

Hans Andersen (V) Inge-Lene Ebdrup (V) fmd. Birgitte Josefsen (V)

Tina Petersen (DF) nfmnd. Per Ørum Jørgensen (KF) Karen J. Klint (S)

Lise von Seelen (S) Elsebeth Gerner Nielsen (RV) Anne Baastrup (SF)